

PODSTAWY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI WYMAGANIA EDUKACYJNE cz I
POZIOM PODSTAWOWY
SZKOŁA: liceum ogólnokształcące

Temat	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca)	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna)	Wymagania rozszerzające (ocena dobra)	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra)	Wymagania wykraczające (ocena celująca)
I. Człowiek – istota przedsiębiorcza					
	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:
1. Istota przedsiębiorczości	– podaje przykłady ludzi przedsiębiorczych i kreatywnych – wyjaśnia na przykładach pojęcie „innowacja”	– wyjaśnia pojęcia „przedsiębiorczość”, „kreatywność”, „innowacyjność” – rozróżnia rodzaje innowacyjności	– rozróżnia rodzaje innowacji – charakteryzuje kreatywność – stosuje „burzę mózgów” jako metodę kreatywnego myślenia – wskazuje bariery kreatywnego myślenia	– analizuje poziom innowacyjności w Polsce na tle innych krajów – uzasadnia rolę i znaczenie przedsiębiorczości i innowacyjności w gospodarce w rynkowej	– wyjaśnia pojęcie „synektyka”, podając przykłady z różnych dziedzin – rozpracowuje wpływ kreatywności i przedsiębiorczości na rozwój człowieka i gospodarki
2. Postawy sprzyjające przedsiębiorczości	– wyjaśnia pojęcie „świadome działanie” – określa aktywną postawę człowieka – rozpoznaje postawę przedsiębiorczą	– określa postawę przedsiębiorczą – wyjaśnia pojęcie „samoakceptacja” – rozpoznaje przykłady inicjatywności	– charakteryzuje cechy człowieka przedsiębiorczego – charakteryzuje postawy osób uległych, agresywnych i asertywnych	– charakteryzuje umiejętności człowieka przedsiębiorczego – analizuje poziom własnej przedsiębiorczości i kreatywności – rozpoznaje szanse ludzi o postawach	– udowadnia na przykładach znaczenie samoakceptacji w zachowaniu asertywnym i w kształtowaniu cech przedsiębiorczych – dostrzega znaczenie przedsiębiorczości w

			– charakteryzuje zachowanie asertywne osoby przedsiębiorczej – charakteryzuje kreatywność i inicjatywność jako istotną cechę osoby przedsiębiorczej	przedsiębiorczych w gospodarce rynkowej	Życiu osobistym i rozwoju społeczno-gospodarczym w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej
3. Komunikacja interpersonalna	– wskazuje elementy procesu komunikacji – rozróżnia komunikację werbalną i niewerbalną – wymienia środki komunikacji interpersonalnej – rozróżnia emocje	– charakteryzuje elementy procesu komunikacji – rozróżnia zasady skutecznego komunikowania się – wskazuje przyczyny zakłóceń w procesie komunikacji – rozróżnia zachowania bierne, agresywne i asertywne – interpretuje sygnały niewerbalne	– analizuje zakłócenia w komunikacji interpersonalnej i proponuje sposoby ich likwidowania – charakteryzuje zachowania bierne, agresywne i asertywne – wykorzystuje techniki komunikacji werbalnej i niewerbalnej w różnych sytuacjach – rozpoznaje korzyści wynikające ze stosowania skutecznej komunikacji	– analizuje obszary własnej asertywności – uzasadnia znaczenie skutecznej komunikacji w budowaniu właściwych relacji społecznych – stosuje niewerbalne aspekty mowy	– projektuje doskonalenie własnych zachowań asertywnych – planuje wykorzystanie zachowań asertywnych w działaniach przedsiębiorczych
4. Podsumowanie przed sprawdzianem – prezentacja					

Temat	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca)	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna)	Wymagania rozszerzające (ocena dobra)	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra)	Wymagania wykraczające (ocena celująca)
II. Gospodarka rynkowa					
1. Zalety gospodarki rynkowej	– wymienia typy gospodarek – wyjaśnia pojęcie „ekonomia”	– rozróżnia typy gospodarek – charakteryzuje funkcjonowanie gospodarki centralnie planowanej w Polsce – wyróżnia cechy gospodarki rynkowej	– analizuje proces i skutki transformacji w Polsce – charakteryzuje rolę własności prywatnej w gospodarce rynkowej – wyróżnia zakres tematyczny makro- i mikroekonomii	– porównuje gospodarkę centralnie sterowaną i gospodarkę rynkową – scharakteryzuje na przykładach stosowanie zasady wolności gospodarczej	– analizuje indeks wolności gospodarczej – rozpracowuje wady i zalety funkcjonowania gospodarki rynkowej
2. Prawo popytu i podaży	– wyjaśnia pojęcia: „popyt”, „podaż”, „cena” – objaśnia pojęcie „mechanizm rynkowy”	– interpretuje prawo popytu – interpretuje prawo podaży – interpretuje pojęcie równowagi rynkowej – charakteryzuje cenę równowagi rynkowej – wyjaśnia pojęcia: „dobra substytucyjne”, „dobra komplementarne”	– wskazuje na wykresie zależności pomiędzy popytem a ceną i podażą a ceną – charakteryzuje pozacenowe czynniki wpływające na zmiany wielkości popytu – charakteryzuje pozacenowe czynniki wpływające na zmiany wielkości podaży	– interpretuje na wykresie punkt równowagi rynkowej – analizuje zależności pomiędzy popytem, podażą a ceną	– wyjaśnia cenową elastyczność popytu i podaży – analizuje znaczenie mechanizmu rynkowego dla funkcjonowania gospodarki rynkowej
3. Cechy i rodzaje rynków	– interpretuje pojęcie rynku – wyróżnia rodzaje rynku	– klasyfikuje rynki według przedmiotu wymiany i zasięgu geograficznego	– charakteryzuje rynki według przedmiotu wymiany i zasięgu geograficznego	– charakteryzuje rynki w Polsce	– analizuje obecny stan rynków w Polsce na tle Europy

	– wyjaśnia funkcje rynku – wyjaśnia pojęcie „konkurencja na rynku” – wyróżnia podmioty gospodarki rynkowej	– rozróżnia sytuację monopolu i rodzaje konkurencji – charakteryzuje gospodarstwa domowe i przedsiębiorstwa – opisuje podmioty rynku i ich rolę w gospodarce	– charakteryzuje konkurencję jako element rynku – wyjaśnia na schemacie powiązania między podmiotami gospodarczymi elementy obiegu określonego pieniądza	– wskazuje negatywne skutki ograniczania konkurencji na rynku – charakteryzuje obieg określony w gospodarce	– rozpracowuje znaczenie konkurencji dla gospodarki i dla konsumenta – analizuje zależności między podmiotami gospodarczymi
4. Budżet państwa i wahania koniunkturalne w gospodarce	– wyjaśnia skrót PKB – wyjaśnia pojęcie „budżet”, „dochody budżetu”, „wydatki budżetowe”	– wyjaśnia pojęcie „cykl koniunkturalny” – rozróżnia fazy klasycznego cyklu koniunkturalnego – wyróżnia podstawowe źródła wpływów do budżetu – wskazuje zadania finansowane przez budżet państwa	– posługuje się pojęciami: „PKB”, „recesja”, „ekspansja” – rozróżnia narzędzia oddziaływania państwa na gospodarkę – charakteryzuje typy podatków – analizuje strukturę dochodów budżetu państwa	– charakteryzuje fazy cyklu współczesnego – charakteryzuje funkcje państwa w gospodarce przy wahanach koniunkturalnych – charakteryzuje narzędzia oddziaływania państwa na gospodarkę – określa funkcje budżetu – charakteryzuje zasady budżetowe	– analizuje zachowania gospodarki w kolejnych fazach cyklu koniunkturalnego – dyskutuje na temat metod przeciwdziałania zjawiskom kryzysowym w gospodarce – rozpracowuje zakres ingerencji państwa w gospodarkę w poglądach zwolenników etatyzmu i neoliberalistów – analizuje sprawozdania z wykonania budżetu państwa

		– wyjaśnia pojęcia „deficyt budżetowy” i „dług publiczny”	– wyróżnia kierunki wydatków z budżetu państwa – wyjaśnia wpływ deficytu budżetowego i długu publicznego na funkcjonowanie gospodarki		
5. Ochrona konsumenta	– wyjaśnić pojęcie „konsument” – wskazuje główne ustawy regulujące prawa konsumenta – wyjaśnia pojęcie „ochrona danych osobowych” – wyjaśnia pojęcie „reklamacja”	– wskazuje ustawy regulujące prawa konsumenta – wskazuje ustawę dotyczącą ochrony danych osobowych – wskazuje instytucje ochrony konsumenta – rozróżnia pojęcia „gwarancja”, „rękojmia” – sporządza pismo reklamacyjne według wzoru	– przedstawia prawa konsumenckie – interpretuje zakres ustaw regulujących prawa konsumenta dot. sprzedaży – charakteryzuje prawa konsumenta – rozróżnia podstawy prawne do złożenia reklamacji – sporządza pismo reklamacyjne na podstawie rękojmi	– charakteryzuje zakres ochrony danych osobowych – charakteryzuje organizacje i instytucje prokonsumenckie i UOKIK – wskazuje formy i instytucje pozasądowego rozstrzygania sporów konsumenckich	– analizuje realizację praw konsumenta i ochrony danych osobowych w Polsce – analizuje zalety różnych form pozasądowego rozstrzygania sporów konsumenckich
6. Podsumowanie przed sprawdzianem					

Temat	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca)	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna)	Wymagania rozszerzające (ocena dobra)	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra)	Wymagania wykraczające (ocena celująca)
III. Instytucje gospodarki rynkowej					
1. Rola pieniędzy w gospodarce	– wymienia formy pieniądza	– wymienia funkcje pieniądza	– charakteryzuje funkcje pieniądza – charakteryzuje formy i rolę pieniądza bezgotówkowego	– charakteryzuje pieniądź międzynarodowy	– analizuje rolę pieniądza w gospodarce – projektuje ewaluację pieniądza
2. Instytucje rynku finansowego	– wskazuje najważniejsze instytucje rynku finansowego	– rozróżnia zadania instytucji rynku finansowego	– charakteryzuje rolę Komisji Nadzoru Finansowego – charakteryzuje rolę i zadania Rady Polityki Pieniężnej	– analizuje rolę KNF, RPP i Rzecznika Finansowego w funkcjonowaniu systemu finansowego w Polsce	– analizuje rolę instytucji rynku finansowego w stabilizacji pieniądza i w funkcjonowaniu gospodarki narodowej, przedsiębiorstw i w życiu człowieka
3. Znaczenie Narodowego Banku Polskiego	– wyjaśnia rolę NBP w systemie bankowym	– wymienia podstawowe banku centralnego – charakteryzuje rolę banku banków	– wyjaśnia cele polityki pieniężnej – wskazuje instrumenty polityki pieniężnej – charakteryzuje podstawowe zasady działania banków komercyjnych, spółdzielczych i SKOK-ów w Polsce	– charakteryzuje operacje otwartego rynku – charakteryzuje poziom rezerwy obowiązkowej	– rozpracowuje działania instytucji systemu bankowego na rzecz stabilności systemu finansowego poprzez kształtowanie stóp procentowych

4. Zasady oszczędzania i inwestowania	– wyjaśnia pojęcia „oszczędzanie”, „inwestowanie” – wymienia formy oszczędzania – wymienia pozabankowe instytucje pożyczkowe	– interpretuje efekty inwestowania – rozróżnia rodzaje inwestycji – wymienia pozabankowe instytucje pożyczkowe – rozróżnia efekty przy różnych rodzajach inwestycji – wyjaśnia pojęcie „polislokata” – wyjaśnia pojęcie „odsetki od lokat”	– interpretuje rodzaje inwestycji – rozróżnia kryteria wyboru inwestycji – charakteryzuje czynniki wpływające na ryzyko inwestycji – świadomie zbiera informacje dot. podjęcia decyzji finansowych – wyjaśnia pojęcie „dywersyfikacja kapitału” – porównuje stopy zwrotu różnych form lokat	– określa czynniki wpływające na skłonność do oszczędzania – porównuje propozycje lokowania kapitału – porównuje poziom ryzyka inwestycyjnego przy strategii długo- i krótkoterminowej – charakteryzuje sposoby minimalizowania strat przy inwestycjach	– interpretuje dane statystyczne dot. poziomu oszczędności w Polsce – analizuje koszty inwestowania za pośrednictwem funduszy inwestycyjnych – proponuje dywersyfikację kapitału po analizie stopy zwrotu inwestycji – przeprowadza symulację inwestycji w wybrane formy
5. Usługi bankowe	– wyjaśnia zakres usług bankowych dla ludności – rozróżnia kredyt od pożyczki – wyjaśnia pojęcie „odsetki” – wyjaśnia skrót RRSO	– analizuje oferty usług bankowych w zakresie kont osobistych, kart płatniczych, lokat terminowych, kredytów i pożyczek – rozróżnia rodzaje kredytów – objaśnia pojęcie „zdolność kredytowa”	– oblicza odsetki od lokat i kredytów, korzystając z kalkulatora odsetek – analizuje umowę kredytu lub pożyczki – charakteryzuje elementy umowy kredytowej – szacuje zdolność kredytową według	– projektuje koszty kredytu – porównuje działalność depozytowo-kredytową banków komercyjnych, spółdzielczych i SKOK-ów	– charakteryzuje zasady bezpieczeństwa bankowości elektronicznej i dostrzega zagrożenia – ocenia przykłady praktyk i zachowań etycznych oraz

		– analizuje oferty pozabankowych instytucji pożyczkowych – porównuje RRSO banków i pozabankowych instytucji pożyczkowych	czynników ją określających – scharakteryzuje podstawowe zasady działania banków komercyjnych, spółdzielczych o SKOK-ów – scharakteryzuje zadania Bankowego Funduszu Gwarancyjnego	– charakteryzuje korzyści i poziom kosztów związanych z korzystaniem z podstawowych usług bankowych	nieetycznych na rynku finansowym – projektuje ewaluację usług bankowych
6. Giełda i rynek papierów wartościowych	– wyjaśnia rolę GPW na rynku finansowym – wymienia papiery wartościowe – wymienia rynki na GPW	– wymienia uczestników GPW – rozróżnia podstawowe instrumenty rynku kapitałowego – scharakteryzuje funkcjonowanie i zadania GPW – rozróżnia rynki	– interpretuje informacje z ceduły giełdowej – scharakteryzuje podstawowe instrumenty rynku kapitałowego – rozróżnia zyski z akcji i obligacji – objaśnia na schemacie zasady funkcjonowania rynku papierów wartościowych i mechanizm inwestowania – wymienia wskaźniki GPW	– charakteryzuje funkcjonowanie poszczególnych rynków GPW – analizuje wskaźniki giełdowe spółki – interpretuje dochodowe i cenowe indeksy giełdowe	– analizuje sytuację spółek na rynkach GPW – przeprowadza analizę zmian na rynku kapitałowym w Polsce – objaśnia rolę i zadania Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych – interpretuje hossę i bessę na giełdzie

7. Fundusze inwestycyjne	– wyjaśnia pojęcia: „kapitał”, „lokata”, „akcja”, „dywidenda”, „obligacja” – wskazuje podmioty prowadzące inwestycje finansowe	– posługuje się pojęciami: „kapitał”, „lokata”, „akcja”, „dywidenda”, „obligacja” – rozróżnia formy lokowania oszczędności	– charakteryzuje rolę usług doradczych i pośredników finansowych – porównuje ryzyko różnych form inwestowania w fundusze inwestycyjne – rozróżnia fundusze inwestycyjne	– dyskutuje nad wyborem rodzaju funduszu inwestycyjnego, uwzględniając potencjalne zyski oraz ryzyko wystąpienia strat	– ocenia wiarygodność rekomendacji finansowych instytucji funduszy finansowych
8. Zabezpieczenie emerytalne	– wyjaśnia pojęcie „zabezpieczenie emerytalne” – wymienia instytucje systemu ubezpieczeń społecznych – wyróżnia filary systemu ubezpieczeń społecznych	– rozróżnia ubezpieczenia społeczne – scharakteryzuje funkcje instytucji systemu emerytalnego – wskazuje formy oszczędzania w poszczególnych filarach systemu ubezpieczeń emerytalnych	– wyjaśnia różnice w formach zabezpieczenia emerytalnego – charakteryzuje rolę i zadania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych – charakteryzuje formy zabezpieczenia emerytalnego na IKE, IKZE – objaśnia funkcjonowanie KRUS	– wskazuje alternatywne możliwości zabezpieczenia przyszłości – dostrzega konieczność wczesnego rozpoczęcia systemu oszczędzania i inwestowania środków na emeryturę – charakteryzuje rolę i zadania PPE	– analizuje koszty zarządzania inwestycjami zabezpieczenia emerytalnego – analizuje modele ubezpieczeń emerytalnych w różnych krajach
9. System podatkowy w Polsce	– wymienia źródła prawa podatkowego – wskazuje podatki bezpośrednie i pośrednie – objaśnia akcyzę	– rozróżnia podatki bezpośrednie i pośrednie – rozróżnia podatki dochodowe PIT, CIT – wymienia podatki i opłaty lokalne	– charakteryzuje podatki dochodowe – charakteryzuje podatki pośrednie – klasyfikuje podatki według przedmiotu opodatkowania	– klasyfikuje podatki według różnych kryteriów – klasyfikuje podatki dochodowe według sposobu naliczania	– interpretuje definicję podatku według Konstytucji i Ordynacji podatkowej – analizuje znaczenie podatków w dochodach państwa

		– objaśnia funkcje podatków			
10. Deklaracja podatkowa PIT	– wymienia miejsce i cel składania deklaracji podatkowej PIT – wyróżnia sposoby składania deklaracji PIT	– objaśnia sposób sporządzania zeznania podatkowego PIT – ustala odliczenia od podatku – rozróżnia stawki podatku dochodowego progresywnego i liniowego	– sporządza deklarację PIT – formułuje argumenty za i przeciw stosowaniu PIT progresywnego i liniowego	– sporządza e-deklarację PIT	– analizuje funkcjonowanie systemu e-deklaracje
11. Rynek ubezpieczeń	– wyjaśnia pojęcie „ubezpieczenia” – wymienia ubezpieczenia majątkowe i osobowe – wymienia ubezpieczenia obowiązkowe i dobrowolne – wyjaśnia funkcje ubezpieczeń	– rozróżnia ubezpieczenia majątkowe i osobowe – wyróżnia rodzaje mienia – wyróżnia zakres ubezpieczeń osobowych – identyfikuje pojęcie „polisa ubezpieczeniowa”	– charakteryzuje zakres ubezpieczeń majątkowych: mienia i od odpowiedzialności cywilnej – charakteryzuje zakres ubezpieczeń osobowych cywilnej – charakteryzuje elementy umowy ubezpieczenia – identyfikuje wyłączenia w treści umów ubezpieczeniowych	– analizuje ogólne warunki ubezpieczenia wybranego ubezpieczenia – dokonuje analizy porównawczej umów ubezpieczeniowych – określa zadania Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego – analizuje ogólne warunki ubezpieczenia wybranych ubezpieczeń – porównuje oferty ubezpieczycieli według zakresów ochrony i sum ubezpieczeniowych	– analizuje funkcjonowanie systemu ubezpieczeń majątkowych i osobowych w Polsce – analizuje modele ubezpieczeń emerytalnych w różnych krajach
12. Reklamacja produktu finansowego	– wyjaśnia pojęcie „produkt finansowy”	– rozróżnia formy składania reklamacji produktu finansowego	– sporządzania wniosek do Rzecznika Finansowego	– scharakteryzuje rolę i kompetencje Rzecznika Finansowego	– ocenia przykłady praktyk i zachowań etycznych i

	– wymienia instytucje usług finansowych				nieetycznych na rynku finansowym
Podsumowanie przed sprawdzianem					

Temat	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca)	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna)	Wymagania rozszerzające (ocena dobra)	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra)	Wymagania wykraczające (ocena celująca)
IV. Aktywność zawodowa					
1. Wskaźniki rynku pracy	– określa osobę aktywną zawodowo – rozróżnia osoby nieaktywne zawodowo – określa bezrobotnego	– rozróżnia osoby aktywne zawodowo i bierne zawodowo – wyjaśnia rodzaje bezrobocia	– interpretuje wskaźniki aktywności zawodowej – analizuje wskaźniki zatrudnienia – charakteryzuje rodzaje bezrobocia	– charakteryzuje wskaźnik stopa bezrobocia – interpretuje poziom stopy bezrobocia w czasie – interpretuje poziom stopy bezrobocia geograficznej	– analizuje przyczyny nierównowagi na rynku pracy
2. Funkcjonowanie rynku pracy	– wyjaśnia pojęcie „rynek pracy”, „popyt na pracę”, „podaż pracy”	– wyjaśnia mechanizm popytu i podaży na rynku pracy – rozróżnia rynek pracodawcy i rynek pracownika	– wyróżnia czynniki wpływające na wielkość popytu na pracę i podaży pracy	– charakteryzuje czynniki wpływające na równowagę na rynku pracy – rozróżnia narzędzia oddziaływania państwa na rynek pracy	– projektuje kształtowanie się rynku pracy przy rozwoju technologii informatycznych
3. Motywy aktywności zawodowej	– objaśnia pojęcia: „praca”, „motywacja”, „kariera zawodowa”	– rozróżnia motywy aktywności zawodowej – podaje przykłady karier zawodowych	– rozróżnia typy osobowości zawodowe – charakteryzuje cechy poszczególnych typów osobowości – analizuje szanse i możliwości rozwoju własnej kariery zawodowej	– wskazuje preferencje zawodowe przy określonych typach osobowości zawodowej – rozpoznaje własny typ osobowości zawodowej – analizuje własne możliwości znalezienia pracy na rynku	– analizuje pożądane kompetencje na rynku pracy – analizuje własne kompetencje i możliwości zdobycia doświadczenia zawodowego w formie wolontariatu, praktyk

			– dostrzega rolę uczenia się przez całe życie	lokalnym, regionalnym, krajowym i globalnym	lub stażu oraz znalezienia pracy na rynku lokalnym, regionalnym, krajowym i globalnym
4. Metody poszukiwania pracy	– wyróżnia aktywne i pasywne metody poszukiwania pracy – wymienia formy zdobywania doświadczenia zawodowego	– rozróżnia aktywne metody poszukiwania pracy – ocenia przydatność różnych metod poszukiwania pracy	– charakteryzuje formy zdobywania doświadczenia zawodowego – ocenia skuteczność metod poszukiwania pracy z punktu widzenia własnej ścieżki rozwoju zawodowego	– interpretuje sformułowania z ofert pracy – analizuje własne kompetencje i możliwości zdobycia doświadczenia zawodowego	– charakteryzuje rolę instytucji wspierających osoby poszukujące pracy – rozpracowuje zmiany na rynku pracy w Polsce i na świecie – objaśnia znaczenie tzw. kompetencji miękkich
5. List motywacyjny i Życiorys	– wymienia dokumenty aplikacyjne	– sporządza CV według wzoru – sporządza list motywacyjny	– sporządza dokumenty aplikacyjne dot. konkretnej oferty pracy – analizuje błędy w pisaniu CV	– analizuje błędy w pisaniu CV i listu motywacyjnego	– dokonuje analizy oczekiwań pracodawców wobec dokumentów aplikacyjnych
6. Rozmowa kwalifikacyjna	– określa cel rozmowy kwalifikacyjnej	– charakteryzuje przygotowania do rozmowy kwalifikacyjnej	– przygotowuje się do rozmowy kwalifikacyjnej – stosuje podstawowe zasady komunikacji w symulowanej rozmowie kwalifikacyjnej	– eksponuje zalety własne – stosuje pozawerbalne zasady prezentacji – dostrzega błędy kandydata w rozmowie kwalifikacyjnej	– projektuje odpowiedzi na trudne pytania w rozmowie kwalifikacyjnej
Podsumowanie przed sprawdzianem					